

ارائه الگوی دانشگاه فرهنگ‌ساز با تاکید بر رویکرد توسعه پایدار

مائه بیك زاده درونكلائی^۱

ترانه عنایتی^۲

مهسا غلامحسین زاده^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۲

چکیده

هدف این پژوهش ارائه الگوی دانشگاه فرهنگ‌ساز با تاکید بر رویکرد توسعه پایدار، است. جامعه پژوهش حاضر را خبرگان مرتبط با مبحث تحقیق در دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران، تشکیل دادند. در بخش کیفی این تحقیق با استفاده از روش هدفمند گلوله برفی، از نظرات ۱۶ نفر خبره استفاده شد. همچنین، در بخش آماری تحقیق و بر اساس روش نمونه گیری در دسترس و روش تحلیل توان، از نظرات ۲۸۸ نفر از کارشناسان مرتبط با مبحث تحقیق استفاده گردید. ابزار و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی و کمی، به ترتیب مصاحبه - گردند تئوری و پرسشنامه - مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد (PLS) است. نتایج تحقیق نشان داد، الگوی تحقیق دارای دارای پنج بُعد اصلی شرایط علی شامل لزوم آگاهی از نحوه تاثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار، اثر مثبت دانشگاه فرهنگ‌ساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی، موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی؛ شرایط زمینه‌ای شامل کارکنان دانشگاه و برنامه‌های درسی، تحقیقاتی و دوره‌های آموزشی فرهنگ‌ساز؛ شرایط مداخله‌گرانه شامل سیاست‌گذاری‌ها و قوانین ملی و فراملی؛ استراتژی‌ها و راهبردها شامل شبکه‌سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه‌ای و جهانی، تحقیق در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار، آموزش در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار و جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگ‌ساز؛ نتایج و پیامدها شامل ایجاد فرهنگ توسعه اقتصادی، ایجاد فرهنگ توسعه اجتماعی و ایجاد فرهنگ توسعه زیست‌محیطی است.

کلید واژه ها: فرهنگ، دانشگاه فرهنگ‌ساز، توسعه پایدار

^۱ دانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزش عالی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. maedehbeykzadeh9@gmail.com

^۲ گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. (نویسنده مسئول) tenayati@yahoo.com

^۳ گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. ma.gholamhoseinzadeh@iau.ac.ir

مقدمه

برای دهه‌ها، جامعه علمی هشدار داده‌است که فرآیندهای زیست کره در حال ناپایدار شدن است (هروی و دیگران،^۴ ۲۰۲۳). بشر با دمای متوسط بالاتر، افزایش سطح آب دریا و حوادث آب و هوایی شدید و مکرر مواجه است (ریموند و دیگران،^۵ ۲۰۲۰). این بحران‌ها تاثیر چشمگیری بر تمام جنبه‌های جامعه انسانی داشته و حاکمیت، سیستم‌های تولید غذا، حمل و نقل، امنیت، اقتصاد، سلامت و بهداشت، آموزش، مسکن، مهاجرت و غیره را دست‌خوش تغییر خواهند نمود (مصون-دل‌موتته و دیگران،^۶ ۲۰۲۲). اجماع حاصل از مطالعات بررسی شده این است که این ناپایداری سیاره‌ای و تغییر آب و هوایی، ناشی از فعالیت‌های انسانی است (کوک و دیگران،^۷ ۲۰۱۶). با این وجود و برای اینکه جامعه انسانی رشد کند و برای نسل‌های آینده پایدار بماند، این ناپایداری سیستم‌های زندگی در کره زمین باید مورد توجه قرار گیرد چراکه بقا و رفاه انسان به محیط طبیعی بستگی دارد (گوپتا و دیگران،^۸ ۲۰۲۳).

پایداری به عنوان یک حوزه متنوع و بین رشته‌ای از تحقیق و عمل است که به دنبال کمک به هدایت تلاش‌ها برای ایجاد یک جهان پررونق، عادلانه و سالم از نظر زیست‌محیطی و اجتماع‌یاست که به پرورش شهروندانی با سواد اکولوژیکی و نیز ایجاد عدالت هم برای انسان و هم برای دیگر ساکنان غیرانسانی منجر شود (کوستا؛^۹ ۲۰۱۸). در این میان، توسعه پایدار، توسعه‌ای است که نیازهای حال را بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای برآورده کردن نیازهای خود تامین می‌کند. این تعریف شامل دو مفهوم کلیدی است: مفهوم نیازها، به ویژه نیازهای ضروری تمامی اقشار به خصوص قشر کم برخوردار جامعه، که اولویت بیشتری باید به آن‌ها داده شود و نیز مفهوم محدودیت‌های ناشی از وضعیت فناوری و سازمان اجتماعی بر توانایی محیط برای پاسخگویی به نیازهای حال و آینده (یززو و دیگران،^۱ ۲۰۲۰).

⁴ Harvey et al

⁵ Raymond et al

⁶ Masson-Delmotte et al

⁷ Cook et al

⁸ Gupta et al

⁹ Kosta

¹ Izzo et al

از دیگر سوی و با تصویب منشور زمین^۱ (۲۰۰۰) و اعلامیه اوبونتو^۲ (۲۰۰۲)، نقش معلمان و سیستم‌های آموزشی در توسعه پایدار، توجه جدیدی را به خود جلب کرده و نقش ویژه‌ای را به عنوان یک عامل اصلی در تسهیل، تجسم و هدایت تغییر به سمت پایداری، به خود اختصاص داده است. بنابراین، از سال ۲۰۰۲، توسعه پایدار به یک هدف اجتماعی و سیاسی گسترده تبدیل شده است و دانشگاه‌ها به عنوان سهامداران کلیدی در ترویج ستون‌های توسعه پایدار در فصل مشترک رفاه اقتصادی، اکولوژیکی و انسانی / اجتماعی در نظر گرفته می‌شوند (هاسلیپ و پن، ۲۰۱۹^۳؛ اگبداهین^۴، ۲۰۱۹). اما، سوالی که به صورت طبیعی بروز می‌کند این است که سیستم آموزشی و به طور خاص دانشگاه چگونه می‌تواند در فرایند توسعه پایدار نقش آفرین باشد؟ پاسخ به این گونه سوالات می‌تواند در تبیین مسئله اصلی پژوهش راهگشا باشد.

مسلّم است که دانشگاه‌ها پتانسیل ترویج توسعه پایدار را دارند (منتیرو و دیگران، ۲۰۲۳^۵). با توجه به نقش اولیه دانشگاه‌ها به عنوان مراکز رشد دانش، رهبران تحقیق و نقش آفرین اصلی در تربیت متخصصان در دنیای اجتماعی و کسب‌وکار، آن‌ها نقش مهمی در ایجاد فرهنگ جامعه نیز ایفا می‌کنند. فرهنگ در توسعه پایدار اهمیت دارد. بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی کره زمین و قطعا همه مشکلات اجتماعی و اقتصادی آن، دارای فعالیت‌ها و تصمیمات فرهنگی در ریشه خود هستند (دسن و دیگران، ۲۰۱۵^۶). فرهنگ هویت شخصی را شکل می‌دهد و جهان‌بینی افراد را تعیین می‌کند و هیچ توسعه‌ای بدون احتساب فرهنگ نمی‌تواند پایدار باشد (المهرزی و ال-آذری، ۲۰۱۹^۷). به همین دلایل، امروزه پایداری به طور گسترده مورد بحث قرار گرفته و عوامل موثر بر آن به روش‌های متعددی مفهوم‌سازی شده است (لال فیلهو و دیگران، ۲۰۲۳^۸). اگر دستیابی به پایداری در درجه اول در مورد استفاده مناسب از منابع سیاره باشد، پس فرهنگ باید در مرکز استراتژی‌های توسعه باقی بماند، زیرا فرهنگ‌ها رفتارهای مردم را مشروط می‌کنند و رابطه مردم را با دیگران در جامعه خود و جهان اطراف آن‌ها، از جمله محیط طبیعی و صنعتی شکل می‌دهند (المهرزی و ال-آذری، ۲۰۱۹). درواقع، فرضیات اصلی مردم جامعه، ارزش‌ها، باورهای و بطور کلی فرهنگ جامعه منجر به اثرات

¹ Since the Earth Charter 1
¹ Ubuntu Declaration 2
¹ Haslip & Penn 3
¹ Agbedahin 4
¹ Monteiro et al 5
¹ Dessein et al 6
¹ Almuhrzi & Al-Azri 7
¹ Leal Filho et al 8

خاص می‌شوند و ممکن است ارتباط مثبت یا منفی با ایجاد توسعه پایدار داشته باشند. در این بین، دانشگاه‌ها از طریق هر سه ماموریت خود: آموزش، تحقیق و خدمات به جامعه، و همچنین با قرار دادن خود به عنوان یک "نمونه الهام‌بخش" در عملیات روزمره، بر فرهنگ جامعه و اقدامات اعضای آن تاثیر می‌گذارند. بنابراین، می‌توانند به عنوان یک ابزار فرهنگ‌ساز قدرتمند برای کمک به ایجاد آینده‌ای پایدارتر خدمت کنند (متیرو و دیگران، ۲۰۲۳). با این حال، تعداد کمی از تحقیقات به شیوه‌ای جامع و یکپارچه تاثیر دانشگاه بر توسعه پایدار را بررسی نموده‌اند. علاوه بر این، اکثر تحقیقات در مورد دانشگاه‌ها و توسعه پایدار، بر عامل فرهنگ‌سازی دانشگاه‌ها تمرکز نکرده‌اند در حالی که تاریخ نشان داده‌است که فرهنگ نقش مهمی در ترویج و حفظ پایداری ایفا می‌کند (ونکتسان؛ ۲۰۱۶) و دانشگاه‌ها نهادهایی هستند که بر فرهنگ جوامع تاثیر می‌گذارند (رسول و خورشید؛ ۲۰۲۳). افزون بر این، با توجه به مورد مطالعه تحقیق و در تبیین نقش دانشگاه علوم پزشکی در فرهنگ‌سازی با رویکرد توسعه پایدار، می‌توان اظهار نمود که سلامت برای توسعه پایدار انسانی حیاتی است، هم به عنوان یک حق مسلم بشری و هم به عنوان عاملی اساسی در رشد اقتصادی جامعه. در همین رابطه رامیرز و همکاران^۱ (۲۰۱۳)، سلامت را به عنوان یک معیار جمع‌بندی خوب برای پیشرفت کشورها در دستیابی به توسعه پایدار معرفی نموده‌اند. براین اساس، دانشگاه علوم پزشکی در سراسر جامعه، تحت فشار دینفعان برای ارائه نقش خود در حوزه فرهنگ سلامت جامعه علاوه بر خدمات بهداشتی، درمانی با کیفیت بالا، مقرون به صرفه، در دسترس و پایدار هستند؛ امری که در تحقیقات علمی به شدت مغفول مانده و تحقیقی که به این مهم بپردازد، یافت نمی‌شود.

با توجه به مطالب فوق‌الذکر، علی‌رغم پیشرفت‌های دو دهه اخیر در حوزه‌های مرتبط با مبحث تحقیق، به نظر می‌رسد ماهیت پیچیده فرهنگ‌سازی، نقش دانشگاه علوم پزشکی در این حوزه و نیز ارتباط آن‌ها با رویکرد توسعه پایدار که اغلب محققان و دینفعان این حوزه را دچار سردرگمی می‌کند، همچنان باقی مانده‌است. شاید به این دلیل که شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گرانه موجود در مقوله فرهنگ‌سازی دانشگاه و همچنین نتایج و به عبارتی پیامدهای این فرهنگ‌سازی در راستای توسعه پایدار، هنوز بصورت جامع و به روشنی بررسی نشده است و هنوز هم عدم وجود راهبردهای مناسب و سازنده در این زمینه وجود دارد. در نهایت، تحقیق حاضر با پاسخ به سوال اصلی "الگوی دانشگاه

¹ Venkatesan 9

² Rasool & Khurshid 0

² Ramirez et al 1

فرهنگ‌ساز با تاکید بر رویکرد توسعه پایدار کدام است؟ " شکاف‌های تحقیقاتی مطروحه را پر خواهد نمود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

رایج‌ترین تعریف یک دانشگاه، آن را به عنوان یک موسسه تخصصی توصیف می‌کند که هسته اصلی آن را تولید، تکثیر و انتشار دانش تشکیل می‌دهد (ریکیاردلی و دیگران، ۲۰۱۷)^۲. جونگبلید و همکاران^۳ (۲۰۰۸) بیان می‌کنند که قدرت دانشگاه‌ها در جامعه را می‌توان به عنوان سطح تعهد موسسات آموزش عالی به سهامداران آن تحلیل کرد. سهامداران، بازیگرانی هستند که ممکن است از فعالیت‌های یک سازمان سود ببرند. همچنین، با توجه به تمام نقش‌هایی که دانشگاه‌ها برای مناطق و کشورها بازی می‌کنند، دانشگاه‌ها در موقعیت منحصر به فردی قرار دارند تا بر فرهنگ اعضای جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کنند تاثیر بگذارند (راسول و خورشید، ۲۰۲۳)^۴.

از دیگر سوی، تعاریف زیادی از فرهنگ وجود دارد که نشان می‌دهد تو صیف این مفهوم چقدر پیچیده و دشوار است. برای این تحقیق، نویسندگان با توجه به مورد مطالعه (دانشگاه علوم پزشکی)، تصمیم گرفتند تا تعریفی را به کار گیرند که فرهنگ را به عنوان یک پدیده کل نگر در حوزه سلامت معرفی می‌کند. براین اساس، فرهنگ سلامت به عنوان یک مفهوم گسترده و عمیق، به هماهنگی ارزش‌ها، اعتقادات، و رفتارهای جامعه اشاره دارد که به منظور ترویج سلامت فردی و جمعی مورد توجه قرار می‌گیرد. در این فرهنگ، سلامت به عنوان یک ابعاد چندگانه شناخته می‌شود که شامل سلامت جسمی، روحی، اجتماعی، و حتی محیطی می‌شود. (ناپیر و دیگران، ۲۰۱۳)^۵. این تعریف، سه معنای کلیدی فرهنگ را به هم پیوند می‌دهد: اول، فرهنگ به عنوان روشی از زندگی درک می‌شود که مفروضات، ارزش‌ها، باورها، سنت‌ها را در بر می‌گیرد؛ دوم، فرهنگ به مثابه فرآیند و یا نتیجه فعالیت‌های خلاقانه است؛ سوم، فرهنگ به مثابه نظامی از نمادها که معنا را منتقل می‌کند. براین اساس و از آنجایی که بهداشت و سلامت به عنوان یکی از پایه‌ای‌ترین و اساسی‌ترین ارکان هر جامعه و عنصری تعیین‌کننده در دوام و بقای آن جامعه محسوب می‌شود؛ تعریف دقیق فرهنگ سلامت می‌تواند برای افراد مختلف بسیار متفاوت به نظر برسد. افزون بر این، فرهنگ سلامت در سطح ملی باید طیف گسترده‌ای از باورها، آداب و رسوم و ارزش‌ها را دربر گیرد. در نهایت نیز به اندازه جمعیتی که به آن خدمت می‌کند متنوع و چندوجهی خواهد بود (ناپیر و دیگران، ۲۰۱۴؛ فاطمی و اسد پور، ۱۳۹۶).

² Ricciardelli et al

2

² Jongbloed et al

3

² Rasool & Khurshid

4

² Napier et al

5

از سوی دیگر، یکی از رایج‌ترین تعاریف شناخته‌شده از توسعه پایدار، گزارش بروتلان^۶ (۱۹۸۷) است که توسعه پایدار را به عنوان توسعه‌ای که نیازهای حال را بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای برآورده کردن نیازهای خود برآورده می‌کند، تعریف می‌کند. این تعریف همچنین به طور کلی به عنوان تعریفی برای تحقق پایداری شناخته می‌شود. در این میان، پایداری نیز به عنوان الگویی برای تفکر در مورد آینده در نظر گرفته می‌شود که در آن ملاحظات زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی در جهت بهبود کیفیت زندگی به تعادل می‌رسند. در واقع، پایداری به عنوان یک هدف بلندمدت در نظر گرفته می‌شود؛ در حالی که توسعه پایدار به بسیاری از فرآیندها و مسیرهای دستیابی به آن اشاره دارد. در همین رابطه، فرهنگ نیز نقش مهمی در زمینه توسعه پایدار ایفا می‌کند که می‌توان این نقش‌ها را به صورت در نظر گرفت (دسن و دیگران، ۲۰۱۵):

- "فرهنگ در توسعه پایدار" - فرهنگ می‌تواند رکن چهارم توسعه پایدار را در کنار ابعاد زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی تشکیل دهد. چنین موقعیتی، نقش مستقل خود را آشکار می‌کند، اهمیت آن را برجسته می‌کند؛
- "فرهنگ برای توسعه پایدار" - فرهنگ می‌تواند برای هر سه نیاز اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی نقشی واسطه‌ای ایفا کند. در واقع، از آنجایی که فرهنگ، به زندگی همه انسان‌ها نفوذ می‌کند، بنابراین، حضور فراگیر آن می‌تواند توسعه پایدار را با تعادل و اتصال سه بعد اصلی هدایت کند. در این نقش، فرهنگ محرک تغییر می‌شود؛
- "فرهنگ به عنوان توسعه پایدار" - فرهنگ را می‌توان به عنوان یک پایه و ساختار اساسی برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار نیز در نظر گرفت. فرهنگ در این نقش، تمام جنبه‌های اقدامات پایدار را یکپارچه، هماهنگ و هدایت می‌کند و با ایفای نقش کلی‌نگر و متحول‌کننده، پایداری را ایجاد می‌کند.

این سه نقش فرهنگ در زمینه توسعه پایدار، مفهوم فرهنگ را به عنوان یک توانمندساز کلیدی برای پایداری به رسمیت می‌شناسند. در این تحقیق، محقق بر نقش دوم فرهنگ یعنی "فرهنگ برای توسعه پایدار" تمرکز نموده است. بنابراین، مهم و ضروری است که به صراحت فرهنگ را در گفتمان پایداری ادغام نمود، زیرا دستیابی به اهداف پایداری، اساساً به حساب‌های انسانی، اقدامات و رفتاری

² Brundtland
² Dessein et al

بستگی دارد که به نوبه خود، از نظر فرهنگی تغذیه می‌شوند (سینی و دسن، ۲۰۱۶^۲). لذا میتوان استدلال نمود که فرهنگ نقش مهمی در ترویج توسعه پایدار ایفا می‌کند (وانگ و دیگران، ۲۰۲۰^۳). در این میان، دانشگاه‌ها می‌توانند با استفاده از دو مسیر به عوامل فرهنگساز در توسعه پایدار کمک کند. اولین مسیر اشاره دارد که دانشگاه، با تغییر فرهنگ داخلی خود، توسعه پایدار را به عنوان هدف اساسی مد نظر قرار دهند. این تغییرات با تضمین کیفیت مناسب درون دانشگاه شکل می‌گیرد و دانشگاه نقشی فعال در تطابق با اصول توسعه پایدار ایفا می‌کند. دومین مسیر به این نکته اشاره دارد که آموزش عالی می‌تواند از طریق فعالیت‌های اصلی خود یعنی آموزش، تحقیق و تعامل اجتماعی، تأثیر بسزایی بر ذینفعان بیرونی دانشگاه، از جمله جامعه و صنعت، بگذارد و به توسعه پایدار کمک نماید. بنابراین می‌توان استدلال نمود که دانشگاه‌ها نقش اساسی در توسعه پایدار را تعلیم می‌دهد و این نقش از طریق تغییرات داخلی و ارتباطات با ذینفعان خارجی ممکن است تحقق یابد. در ادامه، برخی تحقیقات تجربی مرتبط با مبحث تحقیق، خلاصه و ذکر شده است:

کاکار و بشیر^۳ (۲۰۲۳)، در پژوهشی به بررسی نقش دانشگاه‌ها در دستیابی به اهداف توسعه پایدار پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که دانشگاه‌ها نقش بسیار حیاتی و برجسته‌ای در دستیابی به اهداف کلی توسعه پایدار دارند، اما عوامل متعددی مانند بودجه کم برای دانشگاه‌ها، کمبود ابزار و تجهیزات مدرن، فناوری و فقدان کمک‌های مالی تحقیقاتی در مورد توسعه پایدار، وجود دارد که دانشگاه‌ها را از دستیابی به اهداف توسعه پایدار باز داشت. بر اساس یافته‌های پژوهش، پاسخ‌دهندگان در جامعه دانشگاهی دانش خوب اما ناکافی در مورد توسعه پایدار ارائه کردند، اما دانش در این زمینه باید افزایش یابد تا اهداف توسعه پایدار درک شود. هدایت فسندوز و دیگران (۱۴۰۱)، در پژوهشی به طراحی و تبیین الگوی پیشایندهای دانشگاه تمدن‌ساز پرداختند. بر اساس یافته‌ها، ابعاد مرتبط با پیشایندهای این رویکرد، عبارتند از: به کارگیری دانش توسط جامعه؛ تلفیق کارکرد دانشگاه با تمدن‌سازی؛ توجه به تولید علم متناسب با نیاز جامعه؛ استفاده از فناوری ارتباطات و اطلاعات؛ شکل‌گیری ارکان تمدنی؛ نحوه اداره دانشگاهی؛ ارزش و معنویت؛ برنامه درسی در سطح جهانی و تمدن‌سازی. با فراهم ساختن زمینه لازم برای تمدن‌سازی دانشگاه بر اساس نشانگرهای شناسایی شده، دانشگاه‌ها در مسیر فرهنگ‌سازی قرار می‌گیرند. موسوی و دیگران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به ارائه مدلی

² Soini & Dessein 8

² Wang et al 9

³ Kakar and Bashir 0

برای ارتقای نقش دانشگاه‌ها در توسعه پایدار پرداختند و در نهایت، مدلی مشتمل بر ابعاد و شاخص‌های توسعه پایدار، حوزه اثرگذار دانشگاهی و سازوکارهای ارتقای توسعه پایدار ارائه دادند. بلاسکو^۳ و دیگران (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی محرک‌های کمک دانشگاه‌ها به اهداف توسعه پایدار پرداختند. نتایج نشان‌دهنده اهمیت حضور در اینترنت، بین‌المللی شدن دانشگاه و منابع مالی برای تحقیقات و زیرساخت‌های دریافتی از دولت‌های منطقه‌ای برای دانشگاه‌های دولتی اسپانیا می‌باشد تا سهم بیشتری در دستیابی به اهداف توسعه پایدار داشته باشند. فارنھا^۳ و دیگران (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی اجرای چالش‌های توسعه پایدار توسط دانشگاه‌ها پرداختند. نتایج نشان داد که دانشگاه‌های دولتی پرتغال استراتژی‌ها و سیاست‌های خاص خود را در مورد توسعه پایدار دارند، که آن‌ها را به معرفی ابتکارات ناشی از فعال بودن آن‌ها به جای دستورات دولتی سوق می‌دهد. با این حال، به نظر می‌رسد که این اقدامات به صورت مجزا انجام شده و به طور کلی یکپارچه نشده‌اند. دانشگاه‌ها با موانع زیادی از جمله کمبود بودجه، آموزش ناکافی افراد و سیاست‌های نادرست دولت روبرو هستند. مع‌الوصف، با تحلیل نظریه‌هایی که اساس مطالعات توسعه پایدار را تشکیل می‌دهند و همچنین مبانی تجربی موجود؛ مجدداً تاکید می‌شود که همانگونه که در مقدمه هم ذکر شد، جنبه‌های فرهنگی و دیدگاه‌های فرهنگی همچنان در بحث‌های علمی نظری و تجربی در مورد توسعه پایدار نادیده گرفته می‌شوند و اضافه می‌گردد که یک بررسی جامع و کامل از نقش فرهنگ‌ساز دانشگاه در این حوزه به واسطه تئوری داده بنیاد، نظریه‌ای قوی‌تر، دقیق‌تر، دستیابی به گزینه‌ها بیشتر و بهتر برای اجرا و همچنین راه‌های جدید برای توسعه پایدار را باز خواهد کرد. همچنین، فقدان گسترده مولفه‌های فرهنگی - نظری و فرهنگی - علمی در بحث‌های مفهومی حول توسعه پایدار در حوزه سلامت را می‌توان شناسایی نمود.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش گردآوری داده‌ها، اکتشافی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، کیفی و کمی (آمیخته) است. مشارکت کنندگان در تحقیق برای انجام مصاحبه‌های عمیق و نیز پاسخ به پرسشنامه، شامل صاحب نظران، کارشناسان و اعضای هیات علمی و معاونت‌های فرهنگی دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران، بودند. نمونه‌گیری در بخش کیفی به روش غیر احتمالی

³ Blasco

1

³ Farinha

2

گلوله برفی انجام شد. به منظور انتخاب هدفمند مصاحبه‌شونده‌ها، ابتدا فهرستی از افراد توانمند در حوزه‌های مرتبط با تحقیق توسط محقق تهیه و سپس با مراجعه به آنان در صورت تمایل مصاحبه انجام گرفت. در فرآیند مصاحبه با افراد مورد نظر در صورتی که آنان، فرد مورد نظر دیگری را که تخصصی در زمینه تحقیق حاضر داشت، معرفی می‌کردند در صورت لزوم با وی نیز مصاحبه صورت می‌گرفت. شایان ذکر است که مطابق فرایند تحقیق کیفی به منظور پربارتر شدن داده‌ها سعی شد، گروه‌های متنوعی شامل خبرگانی از معاونت‌های مختلف دانشگاه‌های علوم پزشکی مازندران مورد مصاحبه قرار گیرند تا از سوگیری داده‌ها جلوگیری شود. نمونه‌گیری و مصاحبه تا جایی تداوم یافت که کفایت و اشباع داده‌ها صورت گرفت و محقق با دریافت اطلاعات متمایزی مواجه نگردید. براین اساس و به طور کلی تعداد مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی تحقیق حاضر ۱۶ نفر بود. همچنین، روش نمونه‌گیری بخش کمی تحقیق، مطابق با روش تحلیل توان و بر اساس مدل تحقیق، با نظر گرفت ۱۵ متغیر آشکار و شش متغیر پنهان برابر با حداقل ۲۸۸، تعیین شد. در جدول ۱، مشخصات شرکت‌کنندگان در بخش کمی پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱. مشخصات شرکت‌کنندگان در بخش کمی پژوهش

متغیرهای جمعیت شناختی	سطوح متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۲۰	۷۶
	زن	۶۸	۲۴
سن	۲۰-۳۰ سال	۴۱	۱۴
	۳۰-۴۰ سال	۱۶۶	۵۸
	۴۰-۵۰ سال	۶۶	۲۳
	بیش از ۵۰ سال	۱۵	۵
تجربه کاری	۵ تا ۱۰ سال	۷۳	۲۵
	۱۰ تا ۲۰ سال	۱۲۹	۴۵
	۲۰ تا ۳۰ سال	۷۸	۲۷
	بالای ۳۰ سال	۸	۳
تحصیلات	کارشناسی	۱۰۱	۳۵
	کارشناسی ارشد	۱۲۸	۴۴
	دکتری	۵۹	۲۱

همچنین، روش گردآوری داده‌ها و تحلیل در بخش کیفی این تحقیق، به ترتیب مصاحبه و گردنند تئوری و در بخش کمی، پرسشنامه و مدلسازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) است.

یافته‌های پژوهش

الف) بخش کیفی: کدگذاری مصاحبه‌ها و شناسایی ابعاد و مولفه‌های مدل تحقیق

در تحقیق حاضر به منظور جمع‌آوری داده‌ها در بخش کیفی، از مصاحبه و جهت تحلیل از روش گردنند تئوری، استفاده گردید. گردنند تئوری روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای (مقوله‌ها) موجود درون داده هاست. این روش در حداقلی‌ترین اقدام خود داده‌ها را سازماندهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند. اما می‌تواند از این فراتر رود و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند در پژوهش حاضر در مرحله اول داده‌های مصاحبه مطالعه مرور و بررسی شده و کدهای اولیه آنها استخراج شد در مرحله بعد کدهای مختلف در قالب کدهای اولیه و هریک از کدهای اولیه نیز در قالب کد محوری و سپس گزینشی تعیین شدند. بر همین اساس، طی کدگذاری باز، ۴۳ مورد به‌عنوان شواهد از متن مصاحبه‌ها استخراج شد که در قالب ۱۵ مقوله فرعی و شش مقوله محوری دسته‌بندی شدند. در ادامه، به جهت آشنایی با مرحله کدگذاری، بخشی از مصاحبه انجام شده با یکی از مصاحبه‌شوندگان، آورده شده است:

مشارکت کننده ۵: "...جهان با سرعت بسیار زیاد در حال تغییر است و ساده‌اندیشانه است که مدرک تحصیلی ارائه شده توسط دانشگاه، تمام نیازهایی که در جامعه نیاز دارید، در اختیار قراردهد. تمامی علوم در راستای نیازهای بشریت است. برخی علوم فرآورده‌های عینی و زود بازده دارند اما نتیجه برخی از علوم عینی و ملموس نیست و طولانی مدت است.

در گذشته در هر رشته‌ای مطالعات علوم پایه، فلسفه، ادبیات و کل مباحث فرهنگی و انسان‌ساز برای نیاز عمومی جامعه در آن وجود داشت و سپس دانشجویان در حوزه تخصصی فعالیت می‌کردند. اما دانشگاه‌ها تفکیک شد و جنبه عمومی از علوم انسانی گرفته و متخصصانی یکسو نگر در جامعه وارد شدند. لذا، در صورتی که متخصصان جامعه یکسو نگر نبوده و فرهنگ استفاده از دانش را داشته باشند و آن را صرفاً در راستای منافع مالی خود به کار نیندند، در این شرایط جامعه ساخته می‌شود و مردم نیز حقوق یکدیگر را رعایت کرده و دزدی، بی‌احترامی در جامعه‌ای بی‌فرهنگ رواج پیدا نمی‌کند و در بلند مدت می‌توان به توسعه پایدار در حوزه محیطی، اجتماعی و اقتصادی دست یافت. برعکس، در

جامعه ای که دانشگاه آن فرهنگساز نباشد و فارغ التحصیلان آن به دنبال منافع شخصی خود باشند، تضاد منافع پیش می آید که منجر به دعوا و درگیری خواهد شد. در این شرایط افراد به دنبال حذف یکدیگر هستند که در نهایت جامعه تخریب می شود و توسعه پایدار هم نخواهیم داشت. در این میان دانشگاه فرهنگساز باید ضرورت نوع بشر برای دنبال کردن مسیر توسعه پایدار را درک کند و اقدامات صورت گرفته باید کیفیت مناسبی داشته باشند. دانشگاه فرهنگساز به طور ایده آل، باید یک رویکرد فرهنگ کیفیت درونی شده را اجرا نماید. ..."

در ادامه، نمونه ای از چگونگی انجام کدگذاری باز شامل شناسایی نقل قول، برجسب زنی و تعیین مقوله در شکل ۱ ارائه شده است:

در جامعه ایران به دلیل مشکلات سیاسی، اداری، حکومتی، وضعیت اقتصادی و معیشت، اقدامات در راستای نیازهای مادی است. به طبع این وضعیت، در دانشگاه نیز از فرهنگ غفلت و موجب شده سطح فرهنگی جامعه کاهش پیدا کند

نقل قول

موضع تدافعی و
انفعالی دانشگاه در
مباحث فرهنگی

مقوله (کدگذاری باز)

در صورتی که متخصصان جامعه یکسو نگر نبوده و فرهنگ استفاده از دانش را داشته باشند و آن را صرفاً در راستای منافع مالی خود به کار نیندند، در این شرایط جامعه ساخته می شود و مردم نیز حقوق یکدیگر را رعایت کرده و دزدی، بی احترامی در جامعه ای بی فرهنگ رواج پیدا نمی کند و در بلند مدت میتوان به توسعه پایدار در حوزه محیطی، اجتماعی و اقتصادی دست یافت

نقل قول

اثر مثبت دانشگاه
فرهنگ ساز بر
توسعه پایدار

مقوله (کدگذاری باز)

شکل ۱. نمونه کدگذاری باز شامل شناسایی نقل قول، برجسب زنی و تعیین مقوله

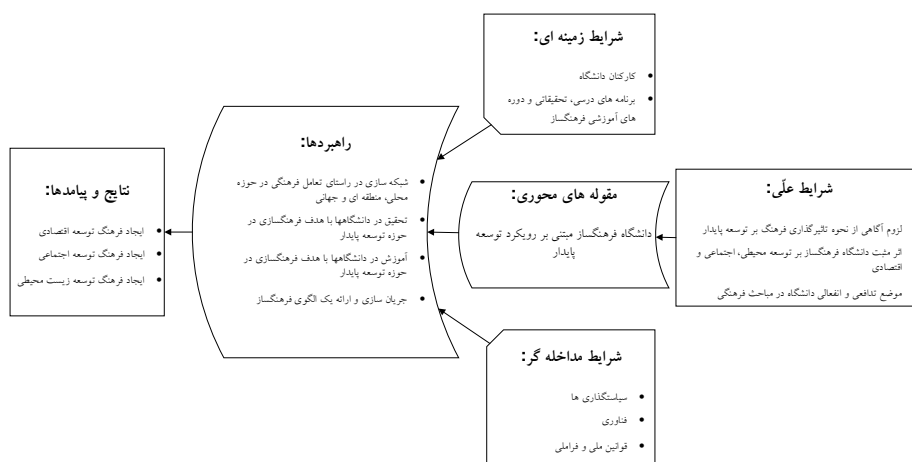
در ادامه و برحسب روش گزندتئوری؛ پس از تعیین مقوله‌ها، نسبت به کدگذاری محوری و تخصیص مقوله‌ها در قالب دسته‌بندی‌های محوری، اقدام گردید. لازم به توضیح است که دانشگاه فرهنگ‌ساز مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار، به عنوان مقوله محوری یا اصلی تحقیق تعیین گردید، بر این اساس، جدول ۲، ضمن مشخص کردن ارتباط بین مقوله‌های شناسایی شده (کدهای باز)، اجزای مدل تحقیق را به صورت دسته‌بندی‌های زیر نشان می‌دهد.

جدول ۲- نتایج حاصل از کدگذاری محوری مصاحبه‌ها

کدگذاری محوری	کدگذاری باز (مقوله‌ها)
شرایط علی	➤ لزوم آگاهی از نحوه تاثیر گذاری فرهنگ بر توسعه پایدار
	➤ اثر مثبت دانشگاه فرهنگ‌ساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی
	➤ موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی
شرایط زمینه‌ای	➤ کارکنان دانشگاه
	➤ بر نا مه‌های درسی، تحقیقاتی و دوره‌های آموزشی فرهنگ‌ساز
شرایط مداخله‌گرانه	➤ سیاست‌گذاری‌ها
	➤ فناوری
مقوله محوری یا اصلی	➤ قوانین ملی و فراملی
	➤ دانشگاه فرهنگ‌ساز مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار
استراتژی‌ها و راهبردها	➤ شبکه‌سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه‌ای و جهانی
	➤ تحقیق در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار
	➤ آموزش در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار

➤ جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگساز	نتایج و پیامدها
➤ ایجاد فرهنگ توسعه اقتصادی	
➤ ایجاد فرهنگ توسعه اجتماعی	
➤ ایجاد فرهنگ توسعه زیست محیطی	

با توجه به نتایج پژوهش در بخش کیفی (جدول ۲)، الگوی دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار، مطابق شکل ۲، رسم شده است.

شکل ۲- الگوی دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار

در ادامه کدگذاری گزینشی انجام شد. کدگذاری گزینشی، سومین مرحله از روش گراند تئوری است که این مرحله در واقع فرایند پالایش تئوری است. کدگذاری گزینشی مرحله اصلی نظریه پردازی است. در این مرحله از پژوهش، محقق برحسب فهم خود از متن پدیده مورد مطالعه، چارچوب مدل پارادایمی را به صورت روایت عرضه می کند. براین اساس و با توجه به شکل ۲، می توان نظریه دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار را این گونه تبیین نمود که با توجه به ضرورت آگاهی از نحوه تاثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار؛ اثر مثبت دانشگاه فرهنگساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی و نیز موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی به عنوان مجموعه علل و شرایطی که بر مقوله محوری این تحقیق (دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار) تأثیر می گذارند؛ در

صورت فراهم بودن شرایط زمینه‌ای همچون برنامه‌های درسی، تحقیقاتی و دوره‌های آموزشی فرهنگ‌ساز و نیز کارکنانی شایسته در دانشگاه که نقش مسئولانه اجتماعی-فرهنگی خویش را در تولید دانش، تولید علم و انتشار آن به خوبی بازی می‌کنند، از یک سو؛ در کنار بهبود سیاستگذاری‌ها، قوانین ملی، فراملی و نی ز ارتقاء فناوری‌های مرتبط به عنوان عوامل مداخله‌گر از سوی دیگر؛ راهبردهای ایجاد دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار، تحقق خواهد یافت. این راهبردها شامل شبکه‌سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه‌ای و جهانی؛ تحقیق در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار؛ آموزش در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار و نیز جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگ‌ساز از دانشگاه است که پیامدهایی چون فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به دنبال خواهد داشت.

در ادامه، الگوی تحقیق با استفاده از روش معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی مورد اعتبارسنجی قرار می‌گیرد.

ب) بخش کمی: اعتبارسنجی مدل پژوهش

در این بخش از تحقیق، ارزیابی مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی) و مدل ساختاری (مدل درونی) تحقیق با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی (PLS)، مورد بررسی قرار گرفت. در ادامه، برازش مدل‌های اندازه‌گیری از طریق سنجش بار عاملی و سه معیار آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی و اگر، انجام شد. از آنجاکه تمامی گویه‌ها دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۴، بودند، سوآلی حذف نگردید. مقادیر مربوط به ضریب پایایی ترکیبی برای تمامی سازه‌ها، بالاتر از ۰/۷، بوده و نشان از پایایی مناسب مدل دارد. علائنه براین، روایی همگرا به بررسی میزان همبستگی هر سازه با متغیرهای (شاخص‌ها) خود می‌پردازد. معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) محاسبه شده توسط نرم افزار PLS برای این منظور به کار می‌رود. مقدار مناسب برای AVE، ۰/۵ به بالا است. باتوجه نتایج که در جدول ۳، ارائه شده است، پایایی ترکیبی (AVE)، همگی در بازه مربوطه قرار گرفته اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی و همگرایی روابط بیرونی مدل پژوهش را تایید کرد.

جدول ۳- برآزش مدل های اندازه گیری

روایی همگرا (AVA>0/5)	پایایی ترکیبی (Alpha>0/7)	
0/737	0/848	آموزش در دانشگاه ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار
0/761	0/864	اثر مثبت دانشگاه فرهنگ ساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی
0/729	0/843	ایجاد فرهنگ توسعه اقتصادی
0/621	0/766	ایجاد فرهنگ توسعه زیست محیطی
0/737	0/848	برنامه های درسی، تحقیقاتی و دوره های آموزشی فرهنگساز
0/718	0/836	تحقیق در دانشگاه ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار
0/756	0/861	جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگساز
0/594	0/795	دانشگاه فرهنگ ساز مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار
0/508	0/910	راهبردها
0/593	0/814	سیاستگذاری ها
0/672	0/804	شبکه سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه ای و جهانی
0/553	0/831	شرایط زمینه ای
0/536	0/740	شرایط مداخله گر
0/687	0/814	فناوری
0/662	0/797	قوانین ملی و فراملی
0/692	0/818	لزوم آگاهی از نحوه تاثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار
0/709	0/830	موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی
0/598	0/922	نتایج و پیامدها
0/668	0/801	کارکنان دانشگاه

جدول ۴. نتایج اجرای مدل ساختاری

مقادیر احتمال	آماره T	انحراف استاندارد	ضرایب مسیر	
تایید 0/000	14/061	0/011	0/151	آموزش در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار - < راهبردها
تایید 0/000	15/132	0/034	0/510	اثر مثبت دانشگاه فرهنگ‌ساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی - < شرایط علی
تایید 0/000	10/282	0/007	0/069	ایجاد فرهنگ توسعه اجتماعی - < نتایج و پیامدها
تایید 0/000	11/140	0/006	0/063	ایجاد فرهنگ توسعه اقتصادی - < نتایج و پیامدها
تایید 0/000	11/636	0/008	0/094	ایجاد فرهنگ توسعه زیست‌محیطی - < نتایج و پیامدها
تایید 0/000	28/983	0/020	0/588	برنامه های درسی، تحقیقاتی و دوره های آموزشی فرهنگساز - < شرایط زمینه ای
تایید 0/000	9/357	0/016	0/151	تحقیق در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار - < راهبردها
تایید 0/000	12/279	0/012	0/148	جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگساز - < راهبردها
تایید 0/000	14/319	0/018	0/256	دانشگاه فرهنگ‌ساز مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار - < راهبردها
تایید 0/000	78/883	0/011	0/862	راهبردها - < نتایج و پیامدها
تایید 0/000	20/263	0/033	0/671	سیاستگذاری ها - < شرایط مداخله گر

تایید	0/000	9/217	0/009	0/086	شبکه سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه‌ای و جهانی -> راهبردها
تایید	0/000	15/908	0/014	0/223	شرایط زمینه ای -> راهبردها
تایید	0/000	117837/708	0/000	1/000	شرایط علی -> دانشگاه فرهنگ‌ساز مبتنی بر رویکرد توسعه پایدار
تایید	0/000	14/248	0/018	0/255	شرایط مداخله گر -> راهبردها
رد	0/183	1/332	0/066	0/087	فناوری -> شرایط مداخله گر
تایید	0/000	16/112	0/029	0/468	قوانین ملی و فراملی -> شرایط مداخله گر
تایید	0/000	10/462	0/032	0/336	لزوم آگاهی از نحوه تاثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار -> شرایط علی
تایید	0/000	15/947	0/031	0/496	موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی -> شرایط علی
تایید	0/000	25/366	0/021	0/538	کارکنان دانشگاه -> شرایط زمینه ای

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول ۴، آماره T، معنی‌دار بودن روابط متغیرهای مدل را نشان می‌دهد، زیرا مقدار احتمال این آماره کمتر از ۰/۰۵ است. به عبارت دیگر آزمون معنی‌داری ضرایب مسیر، نشان می‌دهد که همه مسیرها بجز فناوری -> شرایط مداخله گر از نظر آماری معنادار و اثر آن‌ها تأیید می‌شود. این موضوع بدین معنی است که مؤلفه‌های تدوین شده در مدل تحقیق بعد از حذف مسیرهای فوق، از قابلیت اعتماد مناسبی برخوردار هستند.

بحث و نتیجه گیری

هدف ارائه الگو، گردآوری مفاهیم یا سازه های مرتبط با یکدیگر و گروه بندی در مقوله های مختلف به منظور ارتقاء شناخت درباره پدیده مورد نظر است. با عنایت به این موضوع، توجه به تدوین چارچوب ایجاد الگوی دانشگاه فرهنگ ساز با رویکرد توسعه پایدار که مانع استفاده دانشگاه ها از مدل های موجود نگشته، بلکه به ارائه مفاهیم و سازه های مفید برای تدوین رویکردهای دانشگاه فرهنگ ساز و ارائه راهبردهای مورد نظر برای توسعه پایدار پردازد، ضروری است. همچنین، به دلیل کمبود یا فقدان الگویی مشخص پیرامون دانشگاه فرهنگ ساز، تحقیق حاضر ضمن بررسی تحقیقات موجود، به عنوان راهنمایی جهت ارائه الگویی جدید که عناصر مختلف دانشگاه فرهنگ ساز را در نظر بگیرد، از بررسی پژوهش های مرتبط (کاکار و بشیر^{۳۳}(۲۰۲۳)، موسوی و دیگران (۱۴۰۱)، ادمیت و دیگران (۱۳۹۴)) انجام شده در این خصوص نیز در قالب بررسی پیشینه پژوهش استفاده نمود تا بتواند عوامل اثرگذار بر دانشگاه فرهنگ ساز را به عنوان عناصر مشترک در الگوهای مختلف شناسایی نماید. همچنین، بررسی های انجام شده نشان داد، تحقیقات اندکی هم وجود دارند که به مبحث نقش دانشگاه در توسعه پایدار پرداخته اند. از این رو، الگوی دانشگاه فرهنگ ساز با تاکید بر توسعه پایدار به لحاظ کاربرد بیشتری آن در سازمان مذکور، حائز اهمیت بود که تا قبل ازین، در پژوهش های موجود نادیده گرفته شده بود. در همین رابطه و برای کمک به رفع شکاف های تحقیقاتی موجود در کشور، تحقیق حاضر، الگوی دانشگاه فرهنگ ساز با رویکرد توسعه پایدار را ارائه داد. مولفه های الگوی مذکور مبتنی بر تحلیل نتایج مصاحبه ها با روش گرند تئوری، شناسایی و سپس، برازش روابط الگوی تحقیق جهت دستیابی به مدل نهایی، از طریق ابزار پرسشنامه و مدل سازی معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی (PLS) انجام شد. همچنین، با استفاده از ابزار پرسشنامه و آزمون تی تک نمونه ای، اعتباریابی نظری مدل تحقیق از حیث جامعیت، منحصر به فرد بودن، انسجام و یکپارچگی، متناسب بودن، مورد نیاز بودن، انجام شد. بر این اساس الگو تحقیق از اعتبار برخوردار بوده و می تواند به عنوان مبنایی برای دانشگاه فرهنگ ساز با رویکرد توسعه پایدار، به کار گرفته شود.

با توجه به مدل ارائه شده در تحقیق (شکل ۲)، اولین مقوله از مدل پارادایمی تحقیق حاضر را شرایط علی تشکیل داده است. شرایط علی رویدادهایی است که موقعیت ها، مباحث و مسائل مرتبط با پدیده را خلق و تا حدودی تشریح می کنند که چرا و چگونه افراد و گروه ها به این پدیده مبادرت می ورزند.

در واقع، منظور از شرایط علی، رویدادها و اتفاقاتی است که بر این پدیده اصلی (نوآوری راهبردی در صنعت تلکام) تأثیر گذاشته و منجر به بروز آن می‌شوند. با توجه به نتایج تحقیق، عوامل علی موثر بر دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار عبارتند از آگاهی از نحوه تأثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار، اثر مثبت دانشگاه فرهنگ‌ساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی، موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی. در همین رابطه می‌توان اظهار نمود که تردیدی نیست که توسعه فرهنگی علاوه بر توسعه اقتصادی با توسعه اجتماعی و زیست محیطی همبسته و مربوط است. اما عدم آگاهی از چگونگی این پیوند نباید بهانه به دست سوداگران و سودجویان دهد تا فرهنگ را سراسر به تبعیت از احکام بازار و اقتصاد بکشانند و فواید فرهنگ‌سازی دانشگاه را منحصراً از لحاظ اقتصادی دریابند و به زبان اقتصاد توجیه و تحلیل کنند. بنابراین، در صورتی که متخصصان جامعه یکسو نگر نبوده و فرهنگ استفاده از دانش را داشته باشند و آن را صرفاً در راستای منافع مالی خود به کار نیندند، در این شرایط جامعه ساخته می‌شود و مردم نیز حقوق یکدیگر را رعایت کرده و دزدی، بی‌احترامی در جامعه‌ای بی‌فرهنگ رواج پیدا نمی‌کند و در بلند مدت می‌توان به توسعه پایدار در حوزه محیطی، اجتماعی و اقتصادی دست یافت. در همین رابطه، دانشگاه‌ها می‌توانند با اتخاذ اهداف توسعه پایدار در سطح استراتژیک در پیگیری پایداری به عنوان ابزاری برای اتصال آموزش عالی به بهداشت و درمان، شرکای جامعه و کارآفرینان، به تسهیل تغییر به سمت جامعه عادلانه‌تر و جهان بهتر کمک کنند. با این حال، در جامعه ایران به دلیل مشکلات اقتصادی و معیشتی، اقدامات در راستای نیازهای مادی است. به طبع این وضعیت، در دانشگاه نیز از فرهنگ غفلت و موجب شده شاخصه‌های فرهنگی جامعه کاهش پیدا کند.

دومین مقوله از مدل پارادایمی تحقیق حاضر را شرایط زمینه‌ای تشکیل داده است. شرایط زمینه‌ای، شرایطی است که راهبردها و اقدامات موثر بر دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار تحت آن، به اداره پدیده می‌پردازند. با توجه به نتایج تحقیق، شرایط زمینه‌ای موثر بر دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار شامل کارکنان دانشگاه و برنامه‌های درسی، تحقیقاتی و دوره‌های آموزشی فرهنگ‌ساز است. در همین رابطه می‌توان استدلال نمود که در یک دانشگاه فرهنگ‌ساز، کارکنان دانشگاه به دلیل نقش مسئولانه اجتماعیشان در تولید دانش، تولید علم و انتشار آنها، کلیدی است. این بدان معنی است که آن‌ها در حوزه کنترل خود مانند آموزش، انجام پروژه‌های تحقیقاتی، برقراری ارتباط با جامعه بیرونی، به قدری قدرتمند هستند که می‌توانند تأثیر واقعی بر فرهنگ سایر ذینفعان

داشته باشند، در عین حال نیاز دارند که تاثیر پایداری بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار را درک نمایند. از سویی دیگر، الگوهای فرهنگی مختلف، فرایند تدریس و رفتار فراگیران را تحت تاثیر قرار می‌دهد و در نتیجه باید سبک‌های تدریس و یادگیری متفاوت در دانشگاه فرهنگساز ایجاد شود. لذا، با توجه به اهمیت بخش اجرا در موفقیت یا عدم موفقیت برنامه‌های درسی؛ دوره‌های آموزشی متناسب با ایجاد یک دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار باید مد نظر برنامه ریزان درسی و نیز برنامه ریزان محیط درسی قرار گیرد تا بدین‌وسیله بستر لازم محیا باشد.

سومین مقوله از مدل پارادایمی تحقیق حاضر را شرایط مداخله‌گرانه تشکیل داده است. شرایط مداخله‌گر، شرایط وسیع و عامی است که به‌عنوان تسهیل‌گر یا محدودکننده راهبردها عمل می‌کند. این شرایط، اجرای راهبردهای موثر بر دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار را تسهیل و تسریع کرده و به‌عنوان یک مانع، دچار تأخیر می‌نمایند. با توجه به نتایج تحقیق، سیاست‌گذاری‌ها و قوانین ملی و فراملی به‌عنوان شرایط مداخله‌گرانه موثر بر دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار شناسایی شده‌اند. در همین رابطه می‌توان بیان نمود که ناهماهنگی و ناسازگاری میان مراکز سیاستگذار فرهنگی، عدم تدوین شاخص‌های قابل رصد، برخورد شعاری با سیاست‌های فرهنگی، عدم تعیین مسئولیت دانشگاه در امر فرهنگسازی برای توسعه پایدار از جمله موارد قابل ملاحظه در این مبحث است. در همین رابطه و با توجه به اظهارات مصاحبه‌شوندگان، سیاست‌گذاری فرهنگی در ایران راه را اشتباه رفته است. زیرا نمی‌دانیم برای چه چیز فرهنگ سازی می‌کنیم و در این راستا نقش دانشگاه چه است. بنابراین، باید آسیب‌شناسی، بازنگری، شفاف‌سازی و اصلاح قوانین مرتبط با نقش فرهنگسازی دانشگاه انجام شود. تا با مقررات‌گذاری و حتی مقررات‌زدایی، برای تسهیم منصفانه ارزش بین اجزای زنجیره فرهنگساز در درون دانشگاه و ذینفعان بیرونی آن در حوزه توسعه پایدار اقدام مثبتی صورت گیرد. چرا که قوانین ملی، ضمانتی لازم جهت حفاظت از نقش بومی فرهنگسازی دانشگاه در برابر اسناد و قوانین فراملی مانند سند توسعه پایدار سازمان ملل موسوم به ۲۰۳۰، فراهم می‌آورد.

استراتژی‌ها و راهبردها مقوله دیگر است که مدل پارادایمی تحقیق حاضر را تشکیل داده است. کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری (دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار) منتج می‌شود. راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی هستند که به دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار کمک می‌نمایند. با توجه به نتایج تحقیق، اولین راهبرد موثر بر دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار، شبکه‌سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه‌ای و جهانی است.

در واقع، دانشگاه با ترویج تعامل محلی و منطقه‌ای، بین‌المللی و شبکه سازی در حوزه هم‌کاری بین‌المللی و تبادل دانش دانشجویان اهداف پایداری را پوشش می‌دهد. در همین رابطه، لزوم توجه به حق و حقیقت و استفاده از همه جریانات فرهنگی محلی، منطقه‌ای و جهانی در فرهنگ‌سازی دانشگاه علوم پزشکی و نیز توجه به مقوله جهانی شدن و استفاده از جامعیت دانشگاه در فرهنگ سازی با رویکرد توسعه پایدار در حوزه علوم پزشکی حائز اهمیت است. علاوه بر این، دومین راهبرد شناسایی شده در این پژوهش، تحقیق در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار، است. لذا، با توجه به مورد مطالعه تحقیق حاضر، چاره‌سازی از طریق تحقیق برای حوزه‌های بهداشت و درمان مرتبط با توسعه پایدار که نیاز به فرهنگ‌سازی دارند بصورتی ویژه باید مورد توجه قرار گیرد. افزون بر این آموزش در دانشگاه‌ها با هدف فرهنگ‌سازی در حوزه توسعه پایدار و جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگ‌ساز راهبردهای دیگر شناسایی شده در این پژوهش هستند. در همین رابطه و با توجه به اظهارات مصاحبه شونده‌گان، می‌توان اظهار کرد که آموزش با کیفیت فراگیر و عادلانه و ترویج و تسهیل فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر از راهبردهای مد نظر دانشگاه علوم پزشکی در حوزه فرهنگ‌سازی است. چراکه منجر به فرهنگ‌سازی از طریق ارائه خدمات آموزشی به جوامع محلی، ملی و بین‌المللی برای تضمین آینده‌ای سالم از نظر محیط زیستی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود. در واقع، این امر تاییدی بر جریان‌ساز بودن برنامه‌های فرهنگی دانشگاه است. بنابراین، لزوم جریان سازی دانشگاه علوم پزشکی در مقوله‌های فرهنگی مرتبط با حوزه کاری و پرهیز از دستورات و برخوردهای اداری باید مد نظر دست‌اندرکاران قرار داشته باشد.

آخرین مقوله از مدل پارادایمی تحقیق حاضر را نتایج و پیامدهای ناشی از نظریه دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار تشکیل داده است. با توجه به نتایج تحقیق، پیامدهای ناشی از دانشگاه فرهنگ‌ساز با رویکرد توسعه پایدار شامل ایجاد فرهنگ توسعه اقتصادی، ایجاد فرهنگ توسعه اجتماعی و ایجاد فرهنگ توسعه زیست‌محیطی است. با توجه به یافته‌های مذکور می‌توان بیان نمود که دانشگاه‌ها نقش حیاتی در توسعه سیستم‌های اقتصادی براساس ایجاد و انتشار فرهنگ دانش و نوآوری ایفا می‌کنند. در عین حال، تلاش دانشگاه در ایجاد فرهنگی مبتنی بر انسجام اجتماعی قطعاً بر توسعه اقتصادی جامعه آن‌هم در بلند مدت اثر می‌گذارد. همچنین، دانشگاه با فرهنگ‌سازی و ترویج دوستی با محیط‌زیست نسلی را تربیت خواهد کرد که مسائل زیست محیطی مرتبط با توسعه پایدار را درک می‌نمایند. درواقع، دانشگاه یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی برای ایجاد بسترهای مناسب

برای فرهنگسازی و نیز عملی ساختن مفهوم توسعه پایدار و مقابله با مخاطرات زیست محیطی محسوب می شود و اتخاذ رویکرد سبز در عملیات روزمره دانشگاه علوم پزشکی و ممانعت از تاثیر منفی بر جوامع انسانی یا اکوسیستم، به نوعی فرهنگسازی در این حوزه را پایه ریزی خواهد نمود.

به طور کلی و با توجه به الگوی ارائه شده در این تحقیق (شکل ۲)، می توان نظریه دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار را این گونه تبیین نمود که با توجه به ضرورت آگاهی از نحوه تاثیرگذاری فرهنگ بر توسعه پایدار؛ اثر مثبت دانشگاه فرهنگساز بر توسعه محیطی، اجتماعی و اقتصادی و نیز موضع تدافعی و انفعالی دانشگاه در مباحث فرهنگی به عنوان مجموعه علل و شرایطی که بر مقوله محوری این تحقیق (دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار) تأثیر می گذارند؛ در صورت فراهم بودن شرایط زمینه ای همچون برنامه های درسی، تحقیقاتی و دوره های آموزشی فرهنگساز و نیز کارکنانی شایسته در دانشگاه که نقش مسئولانه اجتماعی-فرهنگی خویش را در تولید دانش، تولید علم و انتشار آن به خوبی بازی می کنند، از یک سو؛ در کنار بهبود سیاستگذاری ها و نیز قوانین ملی، فراملی و به عنوان عوامل مداخله گر از سوی دیگر؛ راهبردهای ایجاد دانشگاه فرهنگساز با رویکرد توسعه پایدار، تحقق خواهد یافت. این راهبردها شامل شبکه سازی در راستای تعامل فرهنگی در حوزه محلی، منطقه ای و جهانی؛ تحقیق در دانشگاه ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار؛ آموزش در دانشگاه ها با هدف فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار و نیز جریان سازی و ارائه یک الگوی فرهنگساز از دانشگاه است که پیامدهایی چون فرهنگسازی در حوزه توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی را به دنبال خواهد داشت. با توجه به یافته ها دو پیشنهاد کاربردی برای بهبود نقش فرهنگسازی در دانشگاه ارائه می شود. اولین پیشنهاد متعلق به تقویت برنامه های درسی و تحقیقاتی با رویکرد توسعه پایدار است. این اقدام نیازمند ایجاد برنامه های درسی منطبق با اهداف توسعه پایدار است که به طور مستقیم با چالش ها و مسائل محیطی، اجتماعی و اقتصادی جامعه در ارتباط باشد. این برنامه ها باید توانمندی دانشجویان را در تفکر کردن و عمل به سمت توسعه پایدار تقویت کنند. همچنین، ترویج تحقیقات با هدف فرهنگسازی در زمینه توسعه پایدار می تواند دانشگاه را به عنوان مرجعی برجسته در ارتقاء آگاهی و فرهنگ توسعه پایدار معرفی کند. دومین پیشنهاد به توسعه برنامه های آموزشی فرهنگساز در حوزه توسعه پایدار مرتبط است. آموزش، به عنوان یک ابزار کلیدی در فرهنگسازی، نیازمند ایجاد دوره های آموزشی متنوع و جامع در زمینه توسعه پایدار است. این دوره ها باید به طور جدی به توسعه دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه در ارتباط با چالش ها و مسائل توسعه

پایدار مشغول باشند و تأکید بر ارتباط با واقعیات محلی و جهانی داشته باشند. با اجرای این دوره‌ها، دانشگاه می‌تواند به عنوان مرکزی تاثیرگذار در فرهنگسازی در حوزه توسعه پایدار ایفای نقش نماید و پیشگام در ایجاد آگاهی و توجه به این مسائل شود.

منابع

ادمیت، حسین؛ فرج‌اللهی، مهران؛ و سرمدی، محمدرضا. (۱۳۹۴). ضرورت تحول در نظام آموزش عالی و تحلیل نقش آن در توسعه فرهنگی. مقاله ارائه شده در کنفرانس ملی آموزش و توسعه منابع انسانی.

فاطمی، مهدی. (۱۳۹۶). بررسی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر مشارکت جامعه در توسعه فرهنگ سلامت (مطالعه موردی: شهرستان قیروکارزین) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس.

موسوی، سید حسن؛ قورچیان، نادرقلی؛ و جعفری، پریش. (۱۴۰۰). ارائه مدلی برای ارتقای نقش دانشگاه‌ها در توسعه پایدار. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۱۵(۱)، ۹۷-۱۳۶.

موسوی، فرانک؛ مظاهری، حمیدرضا؛ کاویانی، الهام؛ و لایی، سوسن. (۱۴۰۱). راهبردهای دانشگاه فرهنگ‌ساز براساس تطبیق سند دانشگاه اسلامی با فرمایشات امام خمینی (ره). مقاله ارائه شده در پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی.

هدایت فسندوز، علی؛ رضانی، مجتبی؛ نژاد ایرانی، فرهاد؛ و بیگزاد، جعفر. (۱۴۰۱). طراحی و تبیین الگوی پیشایندهای دانشگاه تمدن‌ساز. مدیریت در دانشگاه اسلامی، ۲۳(۱۱)، ۹۷-۱۱۴.

Blasco, Natividad; Brusca, Isabel; & Labrador, Margarita. (2020).

Drivers for universities' contribution to the sustainable development goals: An analysis of Spanish public universities. *Sustainability*, 13(1), 89.

Farinha, Carla Sofia; Caeiro, Sandra Sofia; & Azeiteiro, Ulisses. (2020).

Universities speak up regarding the implementation of sustainable development challenges: The case of Portugal. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 21(3), 465-506.

<https://doi.org/10.1108/IJSHE-08-2019-0250>

Kakar, Israr Ullah; & Bashir, Siraj. (2023). The Role Of Universities In Achieving Sustainable Development Goal 4 In Balochistan. *Journal of Positive School Psychology*, 275-289.

Agbedahin, Adesuwa Vanessa. (2019). Sustainable development, Education for Sustainable Development, and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Emergence, efficacy, eminence, and future.

Sustainable Development, 27(4), 669-680.

Almuhrzi, Hamed Mohammed; & Al-Azri, Hamed Ibrahim. (2019). Conference report: second UNWTO/UNESCO world conference on tourism and culture: fostering sustainable development. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*.

Brundtland, Gro Harlem. (1987). Our common future—Call for action. *Environmental Conservation*, 14(4), 291-294.

Cook, John; Oreskes, Naomi; Doran, Peter T; Anderegg, William RL; Verheggen, Bart; Maibach, Ed W; Carlton, J Stuart; Lewandowsky, Stephan; Skuce, Andrew G; & Green, Sarah A. (2016). Consensus on consensus: a synthesis of consensus estimates on human-caused global warming. *Environmental Research Letters*, 11(4), 048002.

Dessein, Joost; Soini, Katriina; Fairclough, Graham; Horlings, Lummina; Battaglini, Elena; Birkeland, Inger; Duxbury, Nancy; De Beukelaer, Christiaan; Matejić, Julija; & Stylianou-Lambert, Theopisti. (2015). Culture in, for and as sustainable development: Conclusions from the COST Action IS1007 Investigating Cultural Sustainability. University of Jyväskylä.

Gupta, Joyeeta; Liverman, Diana; Prodani, Klaudia; Aldunce, Paulina; Bai, Xuemei; Broadgate, Wendy; Ciobanu, Daniel; Gifford, Lauren; Gordon, Chris; & Hurlbert, Margot. (2023). Earth system justice needed to identify and live within Earth system boundaries. *Nature Sustainability*, 1-9.

Harvey, Jeffrey A; Tougeron, Kévin; Gols, Rieta; Heinen, Robin; Abarca, Mariana; Abram, Paul K; Basset, Yves; Berg, Matty; Boggs, Carol; & Brodeur, Jacques. (2023). Scientists' warning on climate change and insects. *Ecological Monographs*, 93(1), e1553.

Haslip, Michael J; & Penn, Michael L. (2019). Cultivating human rights by nurturing altruism and a life of service: Integrating UN sustainable development goals into school curricula. In *Interdisciplinary Perspectives on Human Dignity and Human Rights* (pp. 151-173). Emerald Publishing Limited.

Izzo, Maria Federica; Ciaburri, Mirella; & Tiscini, Riccardo. (2020). The challenge of sustainable development goal reporting: The first evidence from Italian listed companies. *Sustainability*, 12(8), 3494.

Jongbloed, Ben; Enders, Jürgen; & Salerno, Carlo. (2008). Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *Higher Education*, 56, 303-324.

Kosta, Katerina. (2018). Sustainability curriculum in UK university sustainability reports. *Implementing Sustainability in the Curriculum of*

- Universities: Approaches, Methods and Projects, 79-97.
- Leal Filho, Walter; Simaens, Ana; Paço, Arminda; Hernandez-Diaz, Paula M; Vasconcelos, Claudio RP; Fritzen, Barbara; & Mac-Lean, Claudia. (2023). Integrating the Sustainable Development Goals into the strategy of higher education institutions. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 1-12.
- Masson-Delmotte, Valérie; Zhai, Panmao; Pörtner, Hans-Otto; Roberts, Debra; Skea, Jim; & Shukla, Priyadarshi R. (2022). *Global Warming of 1.5° C: IPCC Special Report on Impacts of Global Warming of 1.5° C above Pre-industrial Levels in Context of Strengthening Response to Climate Change, Sustainable Development, and Efforts to Eradicate Poverty*. Cambridge University Press.
- Monteiro, Sonia; Ribeiro, Veronica; & Lemos, Katia. (2023). Sustainability Reporting and the Sustainable Development Goals in Higher Education: A Portuguese University Case. In *The Complexities of Sustainability* (pp. 235-265). World Scientific.
- Napier, A David; Ancarno, Clyde; Butler, Beverley; Calabrese, Joseph; Chater, Angel; Chatterjee, Helen; Guesnet, François; Horne, Robert; Jacyna, Stephen; & Jadhav, Sushrut. (2014). Culture and health. *The Lancet*, 384(9954), 1607-1639.
- Ramirez, Bernardo; J. West, Daniel; & M. Costell, Michael. (2013). Development of a culture of sustainability in health care organizations. *Journal of Health Organization and Management*, 27(5), 665-672. <https://doi.org/10.1108/JHOM-11-2012-0226>
- Rasool, Zahid; & Khurshid, Khalid. (2023). Role of Pakistani Universities in promoting Culture of Peace for achieving Sustainable Development Goals. *Journal of Development and Social Sciences*, 4(2), 480-495.
- Raymond, Colin; Horton, Radley M; Zscheischler, Jakob; Martius, Olivia; AghaKouchak, Amir; Balch, Jennifer; Bowen, Steven G; Camargo, Suzana J; Hess, Jeremy; & Kornhuber, Kai. (2020). Understanding and managing connected extreme events. *Nature Climate Change*, 10(7), 611-621.
- Ricciardelli, Alessandra; Ricciardelli; & Fess. (2017). *Role of Universities in the Europe 2020 Strategy*. Springer.
- Soini, Katriina; & Dessein, Joost. (2016). Culture-sustainability relation: Towards a conceptual framework. *Sustainability*, 8(2), 167.
- Venkatesan, Madhavi. (2016). Sustainable development, the significance of culture: Foundations of present practices and indigenous reflections. *Challenges in Higher Education for Sustainability*, 103-118.

Wang, Wende; Fu, Mozhuang; & Hu, Qingwu. (2020). The behavioral pattern of chinese public cultural participation in museums. *Sustainability*, 12(7), 2890.

Presenting the culture-building university model with an emphasis on the sustainable development approach

Maedeh Beykzadeh, Taraneh Enayati, Mahsa GHolamhosiennzadeh

Abstract

The purpose of this research is to Presenting the culture-building university model with an emphasis on the sustainable development approach. In the qualitative part of this research, the opinions of 16 experts in Mazandaran universities of medical sciences were used with the purposeful snowball method. In the quantitative part of the research, with available sampling method and power analysis method, the opinions of 288 experts related to the research topic were used. The tools and methods of data analysis in the qualitative and quantitative part are interview-grounded theory and questionnaire-structural equation modeling (PLS), respectively. The results of the research showed that the research model has five main dimensions of causal conditions, including the need to know how culture influences sustainable development, the positive effect of a culture-creating university on environmental, social and economic development, the defensive and passive position of the university in cultural issues; background conditions including university staff and curriculum, research and culture-creating training courses; Intervening conditions including national and transnational policies and laws; Strategies and strategies include networking in the direction of cultural interaction in the local, regional and global spheres, research in universities with the aim of creating culture in the field of sustainable development, education in universities with the aim of creating culture in the field of sustainable development and streamlining and presenting a culture-creating model; The results and consequences include creating a culture of economic development, creating a culture of social development and creating a culture of environmental development.

Keywords: culture; culture-building university; Sustainable Development